

Του Αστυν. Α' Χαράλαμπου Π. Θεοχάρη
Πτυχιούχου Νομικής και Διπλωματούχου Μεταπτυχιακών Σπουδών Ποινικών Επιστημών Ε.Κ.Π.Α.

Η ΑΜΥΝΑ ΩΣ ΛΟΓΟΣ ΑΡΣΗΣ ΤΟΥ ΑΔΙΚΟΥ ΤΗΣ ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΗΣ

Με το άρθρο 22 του Ποινικού Κώδικα αναγνωρίζεται η άμυνα ως γενικός λόγος άρσης του αδικού. Το δικαίωμα στην άμυνα κατά το ποινικό μας δίκαιο στηρίζεται σε δύο θεμελιώδεις αρχές, την αποκαλούμενη ατομική πτυχή της άμυνας και την υπερατομική της πτυχή, την προστασία δηλαδή της διατήρησης της έννομης τάξης. Όσον αφορά τη βαρύτητα των δύο αυτών θεμελιωδών αρχών είναι κρατούσα η Ποινικό Δίκαιο-Γενικό Μέρος άποψη ότι υπερτερεί η ατομική πτυχή της άμυνας αφού αυτή είναι το απαραίτητο συστατικό για την ύπαρξη Ποινικό Δίκαιο-Γενικό Μέρος δικαίωμα άμυνας. Ενώ όσον αφορά την υπερατομική πτυχή, αυτή συμβάλλει στην τοποθέτηση των ορίων της άμυνας, (εντατικά όρια της άμυνας, άμυνα υπέρ τρίτων κ.λπ) και συνίσταται στην αρχή του υπέρτερου συμφέροντος. Άλλωστε γίνεται δεκτό ότι δεν υπάρχει δυνατότητα άμυνας από τον πολίτη όταν το θιγόμενο έννομο αγαθό αναφέρεται μόνο σε υπερατομικά αγαθά αλλά μόνο αν μαζί με το υπερατομικό αγαθό θίγεται παράλληλα και κάποιο ατομικό έννομο αγαθό.

Το δικαίωμα στην άμυνα είναι αυτονόητο ότι το έχει και ο αστυνομικός. Ωστόσο αυτό σε άλλες εκφάνσεις του περιορίζεται ενώ σε άλλες είναι πιο διευρυμένο.

ΑΜΥΝΑ ΚΑΙ ΑΣΤΥΝΟΜΙΑ ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΑ ΟΡΓΑΝΑ ΚΑΙ ΑΜΥΝΑ ΥΠΕΡ ΤΡΙΤΟΥ

Η θεωρία του Δημοσίου Δικαίου

Δικαιούνται κρατικά όργανα, ιδίως Αστυνομικοί να αμυνθούν υπέρ τρίτου όπως θα μπορούσε ο οποιοσδήποτε πολίτης προς απόκρουση επίθεσης. Αν και εύλογο φαίνεται ότι σε φορέα κρατικής εξουσίας δε μπορεί να απαγορευθεί, ιδίως για λόγους ισότητας, το παρεχόμενο σε κάθε πολίτη αυτονόητο δικαίωμα άμυνας, υποστηρίζεται ισχυρά ότι η άμυνα των Αστυνομικών όταν ασκείται υπέρ τρίτων περιορίζεται δραστικά και μπορεί να ασκηθεί μόνο στο πλαίσιο του Ποινικού Δικαίου. Πρόκειται για την αποκαλούμενη «Θεωρία του Δημοσίου ή του Αστυνομικού Δικαίου».

Σύμφωνα με αυτή η Αστυνομικός ως φορέας ακαταμάχητης δημόσιας εξουσίας την οποία ο πολίτης δε διαθέτει αλλά και επειδή είναι υποχρεωμένος ως εκ των καθηκόντων του να εκτίθεται σε κινδύνους στους οποίους δεν υποχρεούνται να εκτίθεται ο πολίτης, δικαιολογημένα δεν έχει το δικαίωμα άμυνας στην έκταση που αυτό παρέχεται στους πολίτες,

Τυχόν εξοπλισμός του Αστυνομικού με τα πλήρη δικαιώματα της άμυνας θα αναρούσε το προσεκτικά διαμορφωμένο σύστημα που παρέχει δημοσίου δικαίου εξουσίες επέμβασης στους Αστυνομικούς και θα αχρήστευε το πλαίσιο επιτρεπτής χρήσης του όπλου τους.

Η τυχόν επίκληση του δικαιώματος της άμυνας, θα καθιστούσε, τέλος, την πειθαρχία αδύνατη. Σε μία βίαιη διαδήλωση π.χ. η απαγόρευση χρήσης όπλων προς αποφυγή κλιμάκωσης θα καθίστατο κενό γράμμα, αν αντί αυτής ο Αστυνομικός μπορούσε να κάνει χρήση του όπλου υπό τους όρους του άρθρου 22 του Π.Κ.

Έτσι κατά την άποψη αυτή «ο Αστυνομικός δε δικαιούται να πυροβολήσει στα πόδια κλέφτη που καταλαμβάνει επ' αυτοφώρω, ενώ ο ιδιώτης θα μπορούσε. Υποστηρίζουν ότι τα κρατικά όργανα διέπονται από την «αρχή της αναλογικότητας υπό στενή έννοια» που επιβάλλει αντιστοιχία προστατευμένων και προσβαλλομένων εννόμων αγαθών έτσι ώστε να μη διαταράσσεται η ισορροπία μεταξύ κρατικής βίας και προστασίας του πολίτη. Για το λόγο καταλήγουν, δεν επιτρέπει να προσβάλουν έννομα αγαθά επιτιθέμενων σημαντικότερα από των προστατευμένων.

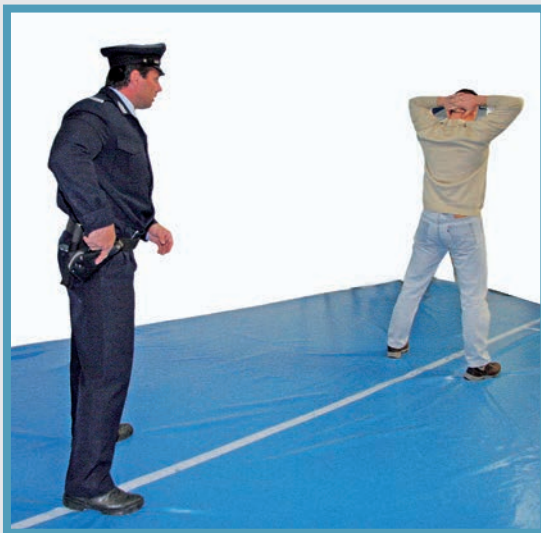
Η «λύση του Ποινικού Δικαίου»

Η άποψη αυτή ωστόσο δεν είναι ορθή. Η περί αμύνης διάταξη επιτρέπει την άμυνα υπέρ τρίτου ανεξαρτήτως της νομικής θέσης του αποκρούοντος την επίθεση. Αν συντρέχουν οι ισχύουσες για κάθε πολίτη διατάξεις της άμυνας, το άδικο αίρεται, είτε ο αμυνόμενος είναι ιδιώτης, είτε είναι Αστυνομικός, στη τελευταία δε περίπτωση ανεξαρτήτως της πειθαρχικής ευθύνης που ενδεχομένως υπάρχει. Έτσι επικρατέστερη θεωρείται η λεγόμενη «λύση του Ποινικού Δικαίου», κατά την οποία ο Αστυνομικός έχει όπως κάθε πολίτης δικαίωμα άμυνας εφόσον συντρέχουν οι όροι αυτής.

Πράγματι ο Αστυνομικός και οποιοδήποτε άλλο όργανο δημοσίας δύναμης έχει εξίσου όπως και οποιοσδήποτε άλλος πολίτης υπό τις αυτές προϋποθέσεις το δικαίωμα να αμυνθεί υπέρ τρίτου, έστω και αν οι εξουσίες που απορρέουν από την υπαλληλική του ιδιότητα του δεν έχουν την εμβέλεια του δικαιώματος που η άμυνα παρέχει. Εφόσον η άμυνα συνιστά ατομικό δικαίωμα, ο σεβασμός της ως τέτοιου δικαιώματος από την πολιτεία συνιστά αυτονόητο προαπαιτούμενο κάθε κράτους δικαίου. Το δικαίωμα άμυνας επομένως τόσο υπέρ

εαυτού όσο και υπέρ τρίτου παραμένει ακέραιο ανεξαρτητως των αν από, πλευράς Αστυνομικού Δικαίου μια αντίστοιχη πράξη είναι νόμιμη ή όχι. Οι ρυθμίσεις του Αστυνομικού Δικαίου τελούν υπό την επιφύλαξη του δικαιώματος της άμυνας. Στη περίπτωση επομένως που η πράξη του Αστυνομικού, ασκώντας το ατομικό και απαραβίαστο δικαίωμα του δεχόμενου την επίθεση, είναι απαγορευμένη μεν από πλευράς Διοικητικού Δικαίου αλλά επιτρέπεται από ποινικής πλευράς, επικρατούν οι αρχές του δικαιώματος της άμυνας.

Σχέση χρήσης πυροβόλου όπλου από Αστυνομικούς και άμυνα

Στη χώρα μας το ζήτημα της χρήσης πυροβόλου όπλου από Αστυνομικούς ρυθμίζεται από το Νόμο 3169/03. Οι διατάξεις του άρθρου 22 του Π.Κ. και του άρθρου 3 του Νόμου 3169/03 συρρέουν καθώς οι τελευταίες δεν αποκλείουν στον Αστυνομικό το δικαίωμα άμυνας αλλά ρυθμίζουν τη χρήση του πυροβόλου όπλου και μάλιστα όχι μόνο στη περίπτωση που συντρέχουν οι προϋποθέσεις της άμυνας αλλά και σε παράνομη διακίνηση

προσώπων, για την αποτροπή απόδρασης κρατουμένων κ.λπ. Η παραβίαση των περιορισμών του Νόμου 3169/03 από τον αμυνόμενο Αστυνομικό δεν ακυρώνει την άμυνα του ως λόγο άρσης του αδικού, δεν παρεμποδίζει την άρση του αδικού της πράξης του, αλλά επισύρει τις ποινικές κυρώσεις του άρθρου 6 του εν λόγω Νόμου.

Παραδείγματα: Ο Αστυνομικός που αποκρούει ένοπλη ληστεία φονεύοντας το δράστη ο οποίος είχε απειλήσει με απλή (όχι βαριά) σωματική βλάβη τον ταμία τράπεζας, δεν μπορεί να τιμωρηθεί για ανθρωποκτονία με πρόθεση (άρση του αδικού εφόσον πλην της θανάτωσης δεν υπήρχε ηπιότερος τρόπος για άμηση, ασφαλή και οριστική απόκρουση της επίθεσης). Θα τιμωρηθεί για μη νόμιμη χρήση του όπλου, εφόσον δικαιούνται να προβεί μόνο σε πυροβολισμό ακινητοποίησης και όχι εξουδετέρωσης.

Προβληματισμοί από την εφαρμογή διατάξεων του Ν.3169/03

Ήδη έχουν παρέλθει 8 έτη από τη θέσπιση του Νόμου 3169/2003, ο οποίος ρυθμίζει αφενός τις προϋποθέσεις οπλοκατοχής και οπλοφορίας των αστυνομικών, αλλά και αφετέρου προσδιορίζει τις επιμέρους προϋποθέσεις της επιτρεπτής χρήσης με την ευρεία έννοια του όρου του όπλου.

Ο νόμος αυτός σύμφωνα με τους συντάκτες του φιλοδοξούσε να αποτελέσει το σημείο αναφοράς όπου θα στηριζόταν ο αστυνομικός για να φέρει σε πέρας την αποστολή του και να καλύψει την ανυπαρξία μέχρι τότε σαφούς και σύμφωνου με το Σύνταγμα νομοθετικού πλαισίου, που να καθορίζει με ευκρίνεια το πώς και πότε ο αστυνομικός πρέπει να κάνει χρήση του όπλου του.δ

Μετά την εμπειρία των οκτώ ετών της εφαρμογής του τα ερωτήματα που τίθενται είναι:

► Σε ποιο βαθμό επιτεύχθηκε ο σκοπός της νομοθετικής ρύθμισης;

► Κατά πόσο η ρύθμιση συνέβαλε στην προστασία των πολιτών που υπήρξαν θύματα εγκληματικών πράξεων με τη χρήση όπλων και κατά πόσο στην προστασία των ιδίων των αστυνομικών από δολοφονικές επιθέσεις εναντίων τους, ή

Σημαντικό επιχείρημα υπέρ της άποψης αυτής, είναι ότι η αναγνώριση στους Αστυνομικούς πλήρους δικαιώματος άμυνας και ο «εξοπλισμός» τους με τη δραστηριότητα του άρθρου 22 του Π.Κ. δε γίνεται βάσει της ιδιότητας των ως Αστυνομικών αλλά ως πολιτών, δε συνιστά αναγνώριση κρατικής αρμοδιότητας αλλά δικαιώματος (κατά την ορθότερη άποψη ατομικού), που εκπορεύεται κατ' ακριβολογία από τον δεχόμενο την επίθεση.

Το άτοπο της εδώ αντικρουόμενης άποψης εικονογραφεί χαρακτηριστικά το παράδειγμα της πολυάριθμης συμμορίας που χτυπά βάνουσα μια ηλικιωμένη και ο μόνος τρόπος να αποκρουσθεί είναι να πυροβολήσει στα πόδια ή στα χέρια ο μοναδικός παρατύχων Αστυνομικός. Εδώ, άρνηση δικαιώματος άμυνας θα σήμαινε αποτυχία του κράτους στη προστατευτική λειτουργία του. Ο περιορισμός του δικαιώματος άμυνας των Αστυνομικών δεν είναι ορθός. Υποκρύπτει όμως την ορθή σκέψη ότι τα κρατικά όργανα βάσει τους εκπαίδευσης τους οφείλουν να είναι σε θέση να προστατεύουν τα έννομα αγαθά των άλλων με κατά πολύ ηπιότερο τρόπο απ' ότι ο απλός πολίτης.

Περαιτέρω σύμφωνα με το άρθρο 8 του Ν.2800/2000 σε συνδυασμό με το άρθρο 9 του ίδιου νόμου ο αστυνομικός όχι μόνο έχει δικαίωμα στην άμυνα υπέρ τρίτου αλλά και υποχρέωση. Συγκεκριμένα σύμφωνα με το άρθρο 9 παρ. 2 εδαφ. β το αστυνομικό προσωπικό, οι συνοριακοί φύλακες και οι ειδικοί φρουροί θεωρούνται ότι βρίσκονται σε διατεταγμένη υπηρεσία σε κάθε περίπτωση που καθίσταται αναγκαία παρέμβασή τους. Εξάλλου σύμφωνα με το άρθρο 8 παρ. β η Ελληνική Αστυνομία εκτός των άλλων έχει ως αποστολή την πρόληψη και την καταστολή του εγκλήματος. Από το συνδυασμό των προαναφερόμενων διατάξεων προκύπτει με σαφήνεια ότι ο αστυνομικός όταν τίθεται σε κίνδυνο έννομο αγαθό τρίτου οφείλει να επέμβει, σε αρνητική περίπτωση θα ευθύνεται για την τέλεση του συγκεκριμένου εγκλήματος τελούμενο από παραλείψεως, αφού η ιδιαίτερη νομική του υποχρέωση στην οποία αναφέρεται το άρθρο 15 του Π.Κ. προκύπτει ευθέως από το Νόμο

εναντίων τρίτων;

Ειδικότερα οι διατάξεις του Νόμου 3169/03 που κατά την εφαρμογή τους στα πλαίσια της αστυνομικής δράσης δημιούργησαν προβλήματα και χρίζουν κατά την άποψη μου επανεξέτασης είναι οι εξής:

1. Η διάταξη του άρθρου 3 παρ. 7 εδαφ. α, σύμφωνα με την οποία ο πυροβολισμός ακινητοποίησης ή εξουδετέρωσης απαγορεύεται εφόσον υπάρχει σοβαρός κίνδυνος να πληγεί τρίτος από αστοχία ή εξοστρακισμό του βλήματος.

Η διάταξη αυτή αν δεν αποκλείει ουσιαστικά παντελώς τη δυνατότητα χρήσης από τον αστυνομικό του υπηρεσιακού του όπλου, ακόμα και αν συντρέχει η περίπτωση επίθεσης εγωμένης με επικείμενο κίνδυνο θανάτου ή βαρείας σωματικής βλάβης ανθρώπου, την περιορίζει δραστικά

Η αστυνομική δράση εκδηλώνεται κατά κύριο λόγο σε αστικά κέντρα και πολυσύχναστους τόπους όπως οδούς πόλεων, πλατείες, εμπορικά κέντρα και καταστήματα, κάθε είδους πιστωτικά ιδρύματα, χώρους συναθροίσεων και συγκεντρώσεων πολιτών, συγκοινωνιακά μέσα κ.λπ. Στους προαναφερόμενους τόπους αν συντρέχουν οι προϋποθέσεις επιτρεπτής χρήσης όπλου και ο αστυνομικός κάνει χρήση του πάντα υπάρχει, όσο εκπαιδευμένος και αν είναι, αντικειμενικά ο σοβαρός κίνδυνος να πληγεί είτε από αποστρακισμό, είτε από αστοχία, είτε από οποιαδήποτε άλλη αιτία αμέτοχο τρίτο. Σε μια τέτοια περίπτωση λοιπόν ο αστυνομικός θα τιμωρηθεί για παράβαση του άρθρου 3 παράγ. 7 εδάφ. α του Ν.3169/03 σε συνδυασμό με το άρθρο 6 του ίδιου νόμου. Αν όμως δεν επιληφθεί θα τιμωρηθεί για έγκλημα τελούμενο δια παραλείψεως ή στην καλύτερη γι' αυτόν περίπτωση για παράβαση καθήκοντος,

Παράδειγμα

Ας υποθέσουμε ότι διαπράττεται ληστεία από έναν ένοπλο ληστή σε τράπεζα και σε ώρα συναλλαγής με το κοινό. Ο κεντρικός ταμίας της τράπεζας προκειμένου να αποτρέψει τη ληστεία επιχειρεί να θέσει σε λειτουργία το συναγερμό. Ο ληστής τον βλέπει και προτάσσει το όπλο του να τον πυροβολήσει. Παριστάμενος χωρίς στολή ένοπλος αστυνομικός αντιλαμβανόμενος τι πρόκειται να συμβεί πυροβολεί κατά του ληστή. Η βολίδα του όπλου του αστυνομικού αφού πρώτα προκαλέσει διαμπερές τραύμα στο ληστή, ακολούθως προκρούει σε σταθερό σημείο και αποστρακίζόμενη τραυματίζει αμέτοχο συναλασσόμενο τρίτο.

Στην περίπτωση αυτή ο αστυνομικός, ο οποίος επιλήφθηκε και με την ενέργειά του προστάτησε τη ζωή του ταμιά και απέτρεψε τη ληστεία, δε θα τιμωρηθεί για τον τραυματισμό του ληστή λόγω άμυνας υπέρ τρίτου (άρθρο 22 Π.Κ.), θα τιμωρηθεί όμως για παράβαση του άρθρου 3 παράγ. 7 εδάφ. α του Ν.3169/03 (απαγορευμένος πυροβολισμός εξουδετέρωσης ή ακινητοποίησης), σε συνδυασμό με το άρθρο 6 του ίδιου νόμου και ενδεχομένως για σωματική βλάβη από αμέλεια του αμέτοχου τρίτου (άρθρο 314 Π.Κ.). Αν ο αστυνομικός δεν πυροβολήσει κατά του ληστή συμμορφούμενος με τις διατάξεις του Ν. 3169/03 και ο ληστής φονεύσει τον ταμιά τότε ο

αστυνομικός θα τιμωρηθεί για ανθρωποκτονία τελούμενη δια παραλείψεως, καθόσον εκ της ιδιότητάς του είχε ιδιαίτερη νομική υποχρέωση να παρεμποδίσει την επελευση του αποτελέσματος (άρθρο 299 του Π. Κ. σε συνδ. με άρθρο 15 Π. Κ. και άρθρο 8 παράγ. β και άρθρο 9 παράγ. 2 εδάφ. β του Ν. 2800/00)ε.

2. Η διάταξη του άρθρου 3 παράγ. 8, σύμφωνα με την οποία όταν οι αστυνομικοί ενεργούν ως ομάδα, για τη χρήση πυροβόλου όπλου, απαιτείται προσταγή του επικεφαλής αυτής, εκτός αν ο αστυνομικός δέχεται επίθεση, από την οποία απειλείται βαριά σωματική βλάβη ή θανάτωσή του.

Στη συγκεκριμένη περίπτωση το ερώτημα είναι πώς πρέπει να ενεργήσει ο αστυνομικός μέλος της ομάδας που αντιλαμβάνεται να απειλείται από άδικη επίθεση βαριά σωματική βλάβη ή θανάτωση τρίτου και η ενημέρωση του επικεφαλής θα επιτείνει το κίνδυνο;

3. Η διάταξη του άρθρου 3 παράγ. 7 εδάφ. β, σύμφωνα με την οποία ο πυροβολισμός ακινητοποίησης ή εξουδετέρωσης απαγορεύεται εναντίον ένοπλου πλήθους, εφόσον υπάρχει σοβαρός κίνδυνος να πληγούν άοπλοι. Η εξεταζόμενη διάταξη όπως είναι διατυπωμένη παρέχει τη δυνατότητα σε ένοπλο πλήθος να προσλάβει και μερικούς άοπλους και να επιτεθούν εναντίον των αστυνομικών, οι οποίοι λόγω της ύπαρξης – συμμετοχής των άοπλων δεν θα μπορούν να κάνουν χρήση των όπλων τους και να αμυνθούν. Εκτιμώ ότι η απαγόρευση πρέπει να ισχύει μόνο όταν υπάρχει κίνδυνος να πληγούν άοπλοι που δεν έχουν σχέση με το « ένοπλο πλήθος»

4 Η διάταξη του άρθρου 3 παράγ. 7 εδάφ. γ που αφορά τον πυροβολισμό κατά ανηλίκου, πρέπει να προσδιορίζει ότι η απαγόρευση επιβάλλεται σε περίπτωση « προφανώς ανηλίκου», δεδομένης της δυσκολίας που υπάρχει της διακριβωσης του αν κάποιο πρόσωπο έχει συμπληρώσει τα 18 έτη.

5 Η διάταξη του άρθρου 3 παράγ. 1, σύμφωνα με την οποία ο αστυνομικός επιτρέπεται κατά την εκτέλεση της υπηρεσίας του να προτάσσει το πυροβόλο όπλο, εφόσον συντρέχουν κίνδυνος ένοπλης επίθεσης σε βάρος αυτού ή τρίτου

Η συγκεκριμένη διάταξη περιορίζει αισθητά τη δυνατότητα αυτοπροστασίας των αστυνομικών και τη δυνατότητα αντίδρασης σε αφηνιδιαστική επίθεση εναντίον τους ή εναντίον τρίτων. Τα έννομα αγαθά που διακυβεύονται στην εξεταζόμενη περίπτωση είναι η ελαφρά προσβολή της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας και η πρόκληση φόβου και ανησυχίας των ελεγχόμενων πολιτών, λόγω της θέας του προτεταμένου όπλου από τη μια πλευρά και η ζωή και σωματική ακεραιότητα αστυνομικών και πολιτών από την άλλη. Ο νομοθέτης επελεξε να προστατεύσει τα ήσσονος σημασίας έννομα αγαθά.]

(Endnotes)

a Μιλωνόπουλος, Ποινικό Δίκαιο-Γενικό Μέρος Ι,σελίς 426, Ανδρουλάκης, Ποινικό Δίκαιο-Γενικό Μέρος Ι, σελίς 360

b Μιλωνόπουλος, Ποινικό Δίκαιο-Γενικό Μέρος Ι, σελίς 458

c Μιλωνόπουλος, Ποινικό Δίκαιο-Γενικό Μέρος Ι, σελίς 464

d Μπέκας, Οπλοφορία και χρήση πυροβόλων όπλων από τους αστυνομικούς ΥΠ

e Αντίθετη άποψη, Μπέκας, Οπλοφορία και χρήση πυροβόλων όπλων από τους αστυνομικούς, σελ. 35